

УДК 338.47

РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ЛОКОТЕЦЬКА О. В.

УДК 338.47

Локотецька О. В. Роль транспортної галузі в системі економічної безпеки держави

У даній роботі було обґрунтовано роль транспорту в структурі господарчого комплексу України та доведено, що ефективна робота транспорту сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, господарчий комплекс України, інфраструктура національного господарства, транспортна галузь, транспорт.

Рис.: 1. **Бібл.:** 2.

Локотецька Оксана Володимирівна – асистент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет (вул. Петровського, 25, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Ksenia_Lok@mail.ru

УДК 338.47

UDC 338.47

Локотецкая О. В. Роль транспортной отрасли в системе экономической безопасности государства

В данной работе обоснована роль транспорта в структуре хозяйственного комплекса Украины и доказано, что эффективная работа транспорта будет способствовать повышению уровня экономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность, хозяйственный комплекс Украины, инфраструктура национального хозяйства, транспортная отрасль, транспорт.

Рис.: 1. **Библ.:** 2.

Локотецкая Оксана Владимировна – ассистент, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет (ул. Петровского, 25, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: Ksenia_Lok@mail.ru

Lokotetskaya O. V. A Role of a Transport Industry is in the System of Economic Security of the State

In this work the role of transport is grounded in the structure of economic complex of Ukraine, and it is well-proven that effective work of transport will be instrumental in the increase of economic strength of the state security.

Key words: economic security, economic complex of Ukraine, infrastructure of national economy, transport industry, transport

Pic.: 1. **Bibl.:** 2.

Lokotetskaya Oksana V.– Assistant, Kharkiv National Automobile and Highway University (vul. Petrovskogo, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Ksenia_Lok@mail.ru

На сьогоднішній день проблема забезпечення економічної безпеки України є предметом численних досліджень і дискусій як на теоретичному, так і на політичному рівні. Вона також вагомо впливає на діяльність державних органів, економічну практику, а також на повсякденне життя людей. З переходом до ринкової економіки різко розширився круг проблем, пов'язаних з питаннями забезпечення економічної безпеки. Це пояснюється тим, що на сьогоднішній день відкрите протистояння між державою і суспільством стало практично неможливим, але на перше місце виходить протистояння економічних систем. Забезпечення економічної безпеки дозволяє державі створити умови для забезпечення конкурентоспроможності на зовнішніх і

внутрішніх ринках, що служить гарантом стійкості від різного роду погроз і втрат [1].

В умовах політичної та економічної нестабільності України, загострення конкурентної боротьби, непередбачуваності багатьох факторів зовнішньоекономічного середовища, актуальним постає питання захисту економічних інтересів держави від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Такий стан породжує потребу у більш глибокому дослідженні структури господарчого комплексу України, яка безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки. Крім того, слід виділити транспортну галузь, яка є сполучною ланкою між основними елементами структури господарчого комплексу України, а також обґрунтувати теоретичні

основи її впливу на забезпечення економічної безпеки держави.

В основі дослідження полягають роботи та дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Основними методами дослідження, що використалися у роботі, є: абстрактно-логічний метод; системно-структурний аналіз та метод порівнянь.

Однією з найбільш важливих потреб будь-якого суб'єкта, від домогосподарств до державного рівня, є потреба в безпеці господарській діяльності. Це базова потреба, яка реалізується в здатності попереджати і усувати небезпеки, що загрожують господарській діяльності.

Слід зазначити, що проблема економічної безпеки України має кардинальне значення не тільки в рамках національної безпеки, але і в контексті загального рівня розвитку країни. Відомо, що завдяки високому рівню власної економічної безпеки країна має можливість виступати на світовій арені як самостійний суб'єкт, створювати умови для процвітання суспільства, а також розвивати галузі народного господарства.

У основі розробки концепції економічної безпеки, перш за все, повинне бути враховане різноманіття чинників і сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що сприяють ефективному і динамічному зростанню національної економіки, її здатності задовольнити потреби суспільства, забезпечити конкурентоспроможність держави на світовому рівні і гарантування

надійного захисту від різного роду погроз і втрат. Саме тому економічна безпека країни повинна забезпечуватися, перш за все, за рахунок ефективності самої економіки, тобто економіка повинна захищати себе за рахунок високої продуктивності праці, якості продукції, конкурентоспроможності і т. д. Саме тому ми пропонуємо розглядати економічну безпеку держави в контексті її господарського комплексу.

Найважливішою складовою частиною національного господарства є його інфраструктура, яка продовжує процес виробництва в межах процесу обертання. Як відомо, інфраструктура народного господарства складається з двох видів – виробничої і соціальної інфраструктури.

Виробнича інфраструктура, в основному, продовжує процес виробництва, у межах процесу обертання, тобто забезпечує переміщення і зберігання сировини, палива, енергії, різних матеріалів і готової продукції, передачу інформації і так далі.

Соціальну інфраструктуру утворюють, перш за все пасажирський транспорт (особливо міський), а так само різні інженерні споруди і комунікації, мережі водопостачання, телефонні мережі й т. д.

Таким чином, можна відзначити, що інфраструктура забезпечує цілісність і комплексність національного господарства на різних його рівнях.

У вітчизняній економіці до характеристики господарства значне розповсюдження має галузевий підхід (рис. 1).

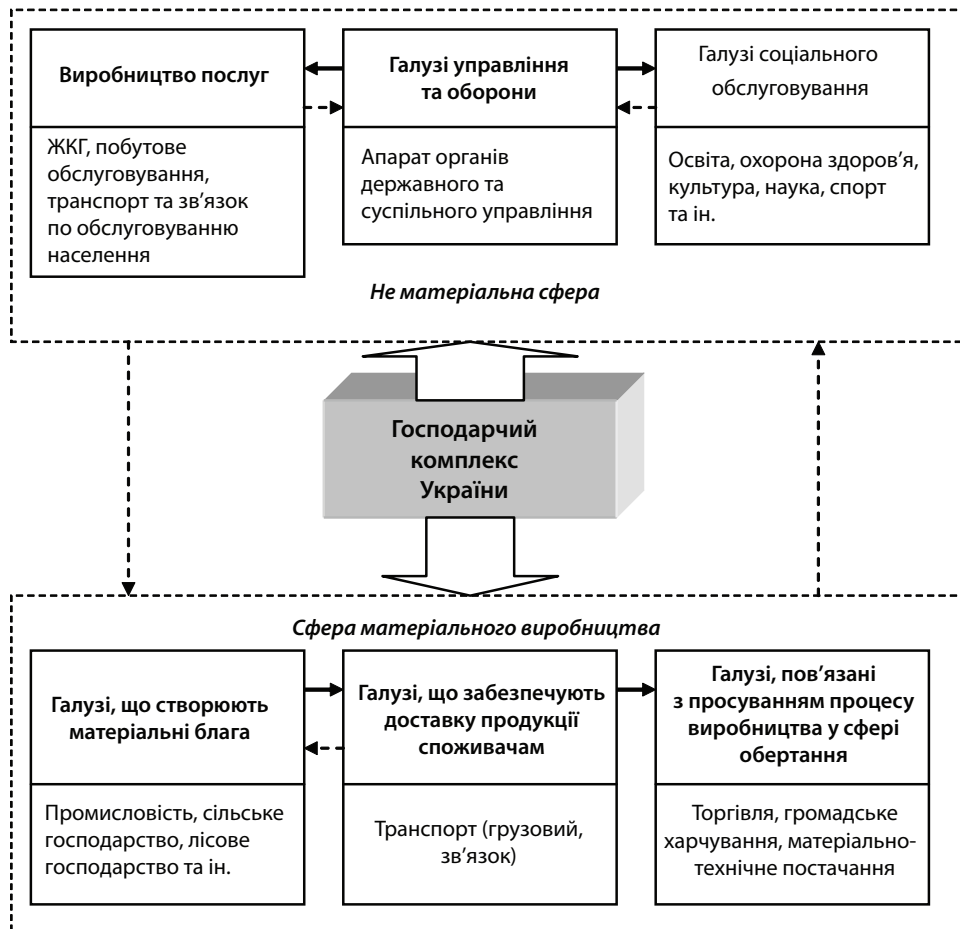

Рис. 1. Спрощена структура господарського комплексу України

У загальному вигляді господарська галузь є сукупністю підприємств, які виробляють однорідну продукцію або надають певні послуги.

На галузеву структуру економіки України впливають різні економічні і природні чинники, до яких можна віднести існуючий рівень розвитку продуктивних сил; темпи зростання або спаду виробництва; рівень забезпеченості сировинними і паливно-енергетичними ресурсами; інтенсивність реалізації досягнень науки і техніки; міжнародний розподіл праці та ін.

Залежно від ролі галузей в господарському комплексі виділяють дві сфери – нематеріальна сфера і сфера матеріального виробництва.

Нематеріальна сфера включає виробництво послуг, галузі соціального обслуговування, а також галузі управління і оборони країни. Основу виробництва складають галузі, що створюють матеріальні блага, галузі, що забезпечують доставку створених матеріальних благ споживачам, а також галузі, пов'язані з просуванням процесу виробництва у сфері зворотного зв'язку.

Причому тут, як показано на рис. 1, спостерігається пряма і зворотна залежність між елементами матеріального і нематеріального виробництва. На наш погляд, слід зазначити, що транспортна галузь є сполучною ланкою між елементами виробництва продукції та елементами її споживання, оскільки саме перевезення вантажів і пасажирів завершує процес матеріального виробництва більшості галузей народного господарства.

Транспорт образно можна назвати «кровеносною системою» країни та її економіки, що забезпечує взаємодію всіх суб'єктів (підприємства, галузі народного господарства) єдиного економічного простору країни. Транспорт об'єднує регіони країни, забезпечує потребу народного господарства в перевезеннях вантажів і пасажирів. Транспорт є сполучна ланка між виробниками і споживачами товарів, продукції, послуг, без якого ринок і ринкові відносини неможливі. У цьому полягає його величезне соціально-економічне значення для держави і суспільства в цілому. Порушення в роботі транспортного комплексу може призвести до серйозних негативних наслідків для економічної безпеки країни.

Призначення транспорту полягає в тому, щоб переміщати створену промисловістю продукцію зі сфери матеріального виробництва в сферу споживання, забезпечуючи тим самим безперервне суспільне відтворення. Транспорт продовжує процес виробництва у сфері обертання, зв'язуючи виробничий сектор і сферу обертання в єдиний цикл: «виробництво – розподіл – ринок – обмін – споживання». Саме тому суспільна значущість транспорту обумовлена потребами не сфери обертання як такими, а потребами, пов'язаними з розподілом праці в суспільстві.

У промисловості процес виробництва і процес споживання виробничих товарів складають дві самостійні ланки, розділені в часі та просторі. Створений продукт у речовому вигляді існує окремо від процесу виробництва. На транспорті справа йде інакше: процеси виробництва і споживання транспортної продукції не розділені й відбуваються одночасно. Ці процеси співпа-

дають, оскільки споживається сам процес, а не продукт, який може бути відокремлений від нього. Віднесення транспорту до галузей (сфер) матеріального виробництва обумовлює його особливе місце, яке він займає в системі суспільного відтворення. І саме тому економічна безпека держави безпосередньо пов'язана з можливостями транспорту забезпечувати стійке функціонування економіки в умовах розширеного відтворення.

Слід зазначити, що транспортна галузь забезпечує стійкий розвиток матеріального виробництва, підвищення ефективності використання ресурсів, скорочення за рахунок транспортної складової питомих витрат у вартості продукції, зростання рухливості і вирішення інших соціальних завдань. У той же час нерозвиненість транспортного сполучення призводить до істотних втрат в народному господарстві.

Крім того, реалізація ролі транспорту в сфері національної безпеки припускає підвищення його мобілізаційної готовності до роботи в особливих умовах. Підвищення обороноздатності країни і стійкої роботи транспорту в надзвичайних ситуаціях в ході розвитку і вдосконалення транспортної системи передбачає:

- ✦ узгодження стратегії розвитку транспортної системи з державною військовою доктриною;
- ✦ розвиток систем і об'єктів транспорту, що мають безпосереднє оборонне значення і використовуваних при ліквідації надзвичайних ситуацій;
- ✦ встановлення транспортних підприємств державних оборонних замовлень з фінансуванням за рахунок засобів федерального бюджету і контроль за їх виконанням;
- ✦ фінансування з федерального бюджету витрат на транспорті, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності країни;
- ✦ забезпечення стійкості функціонування засобів інформатизації, зв'язку і управління в особливих умовах.

Заходи щодо забезпечення стійкості функціонування об'єктів і підсистем транспорту в надзвичайних ситуаціях розробляються і здійснюються завчасно відповідно до державних цільових програм і мобілізаційного плану економіки країни.

У зв'язку з тим, що нами було встановлено важливість і значущість транспорту в системі господарчого комплексу держави, далі доцільно представити механізм галузевого управління економічною безпекою, який передбачає проходження ряд певних етапів.

Перш за все, необхідно зіставити економічну ситуацію, що склалася в галузі, з такими принципами сприятливих тенденцій розвитку, як зростання економічного потенціалу галузі, підвищення рівня транспортної продукції, розширене відтворення основних фондів, стійкість фінансових результатів праці галузі, підвищення продуктивності праці, впровадження науково-технічного прогресу, тощо. Таким чином, проведений аналіз допоможе визначити, чи є ситуація, що склалася в галузі за декілька років, економічно сприятливою. Якщо ж при такій поверхневій оцінці не спостерігатимуться відповідності фактичної динаміки базовим принципам

ефективної економіки, то робота цієї стратегічно важливої в національному господарстві України галузі носитиме руйнівний характер для економічної безпеки країни.

Наступним етапом реалізації механізму, що пропонується, є виявлення конкретних загроз економічній безпеці, які мають негативний вплив на стійкість функціонування, ефективність і розвиток економіки галузі. Але при цьому важливо зазначити, що в разі сприятливої попередньої оцінки загальної економічної ситуації не слід забувати про наявність загроз, що носять потенційний характер, тобто на момент що досліджується вони істотно не впливають, на ефективну роботу галузі, але можуть у своєму розвитку призвести до негативних наслідків.

Після виявлення загроз економічній безпеці галузі на якісному рівні необхідно виділити ряд індикаторів, за допомогою яких можливо кількісно визначити ступінь їх впливу на економіку. Але індикатори, як окремі одиниці, не здатні повністю відобразити рівень загрози, тобто вагомості її впливу на стійкість функціонування галузі. У зв'язку з цим необхідно доповнити кожен обраний індикатор критерієм – пороговим значенням, за межами якого ситуація стає особливо небезпечною, а в деяких випадках і повністю руйнівною. При цьому слід зазначити, що в результаті досліджень різних підходів до вирішення вищевказаного питання було встановлено, що універсальних, або однозначних критеріїв у соціально-економічному середовищі існувати не може, оскільки в умовах динамічного розвитку ситуації необхідне їх постійне коригування та перегляд [2].

Одним із основних моментів управління економічною безпекою є регулярне проведення моніторингу, тобто порівняння звітних і прогнозних документів, а також фактичних і прогнозних параметрів соціально-економічного розвитку галузі. Окремим питанням слід виділити порівняння переліку обраних індикаторів з їх пороговими значеннями та виявленню наявності ситуацій, при яких фактичні показники роботи галузі виходять за межі граничних значень критеріїв. У кожному випадку, коли виявляється подібне відхилення, необхідно вказати причини, що призвели до подібних відхилень, а також встановити можливі негативні наслідки.

За результатами проведеного моніторингу слід розробити низку заходів, спрямованих на усунення наявних відхилень і нейтралізації можливих негативних наслідків. У разі відсутності подібних відхилень заходи так само необхідно розробити, але в цьому випадку вони повинні бути спрямовані на підтримку економічно безпечної ситуації в прогнозному періоді. Оскільки саме транспорту відводиться стратегічно важлива роль як для держави, так і для суспільства, то дане положення повинне стосуватися не тільки внутрігалузевого менеджменту, але і державної політики в галузі підтримки і розвитку транспортної галузі. Це, у свою чергу, ще раз підтверджує необхідність розгляду та обліку економічної безпеки транспортної галузі в аспекті концепції економічної безпеки держави.

ВИСНОВКИ

Отже, рівень економічної безпеки країни складається з ефективної роботи структури її господарчого

комплексу. Дослідження також показало, що саме транспорт дозволяє всім елементам цієї структури злагоджено взаємодіяти, і саме тому економічна безпека держави безпосередньо пов'язана з можливостями транспорту забезпечувати стійке функціонування економіки в умовах розширеного відтворення. У свою чергу, оцінка загального державного ефекту, як інтегрованого результату зв'язаних ефектів, отриманих у різних соціально-економічних сферах суспільства, вимагає обов'язкового обліку при розгляді ролі транспорту в забезпеченні економічної безпеки країни. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Казаченко Г. В.** Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Казаченко, В. П. Пономарьов, А. Н. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
2. **Реверчук Н. Й.** Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

Науковий керівник: завідувач кафедри міжнародної економіки ХНАДУ, д. е. н., проф. **Д. В. Бабич**